

باسمه تعالی

راهنمای شعر سنتی و نو

هفتمین جشنواره بین المللی علمی، ادبی و هنری شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

با همکاری قطب کشوری ادبیات و علوم انسانی

مرکز پژوهشی ادبیات تحلیلی و تطبیقی اسراء

در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸

پوست ۲

۱. مقدمه:

رضا براهنی در کتاب "طلا در مس" می‌نویسد: تعریف شعر کار بسیار مشکلی است، اصولاً یکی از مشکل‌ترین کارها در این زمینه است، شاید بشود گفت که شعر تعریف ناپذیرترین چیزی است که وجود دارد."

بدین ترتیب نمی‌توان یک تعریف خاص را از شعر ارائه نمود اما برای شناخت نظرات نویسندگان گذشته و حال و تفاوت‌های موجود میان تعابیرشان، چند تعریف از آنها را در اینجا نقل می‌کنیم: شمس قیس رازی در "المعجم فی معایر اشعار العجم" می‌نویسد: "شعر سخنی است اندیشیده، مرتب، معنوی، موزون، متکرر، متساوی، حروف آخرین آن به یکدیگر مانده."

این تعریف به چهار عنصر اندیشه، وزن، قافیه، زبان نظارت دارد. دکتر محمدرضا شفیعی‌کدکنی از کتاب شفای ابن سینا بلخی فصل پنجم مقاله پنجم چنین نقل می‌کند: "شعر کلامی است مخیل، ترکیب شده از اقوالی دارای ایقاعاتی که در وزن متفق، و متساوی و متکرر باشند و حروف خواتیم آن متشابه باشند." اما خود وی (دکتر کدکنی) نظر دیگری دارد و می‌نویسد: "شعر حادثه‌ای است که در زبان روی می‌دهد و در حقیقت، گوینده شعر با شعر خود، عملی در زبان انجام می‌دهد که خواننده، میان زبان شعری او، و زبانی روزمره و عادی تمایزی احساس می‌کند." در جای دیگر می‌نویسد: "شعر گره خوردگی عاطفه و تخیل است که در زبان آهنگین شکل گرفته باشد." رضا براهنی با توجه به عناصر مختلف شعر، تعبیرهای گوناگونی از آن ارائه داده است: "شعر، جاودانگی یافتن استنباط احساس انسان است از یک لحظه از زمان گذرا، در جامه‌ی واژه‌ها،" "شعر زاییده بروز حالت ذهنی است برای انسان در محیطی از طبیعت" - «شعر فشرده‌ترین ساخت کلامی است. "شعر یک واقعه ناگهانی است، از سکوت بیرون می‌آید و به سکوت بر می‌گردد. براهنی پا را از این هم فراتر نهاده، هر ایجاد را شعر نامیده است: "گفتن، آنهم به قصد ایجاد چیزی، شعر سرودن است." یا می‌نویسد: "انسان اولیه که نخستین شاعر نیز بود، الهی‌ترین خصوصیت خود - قدرت نامیدن و شعر گفتن - را آنچنان مقدس پنداشته که آن را به خدا نسبت داده است."

در این مورد نظرات فراوانی مطرح گردیده است. اگر بخواهیم آنها را دسته‌بندی کنیم به دو دسته کلی می‌رسیم: یکی آنکه با تعریف شعر مخالفت دارد و آن را به دلیل پهنای وجودی آن غیر ممکن و یا محال می‌شمارد. دیگر آنکه شعر را با عناصر و خصایص آن تعریف نموده است. گروه دوم خود بر سر اینکه کدام خصوصیات، ذاتی و کدام عرضی‌اند؟ اختلاف نظر کرده‌اند. مثلاً برخی، وزن، قافیه، خیال، اندیشه را از عناصر ذاتی شعر به حساب آورده‌اند و تعریف شعر را بر آن استوار ساخته‌اند. برخی دیگر، وزن به معنای عروضی آن را از عوارض شعر محسوب نموده، "منطق شعری" و یا "بیان برتر" را عامل مؤثر در ساخت شعر دانسته‌اند. گروهی بر عنصر خیال تکیه کرده و آن را موجب تفکیک شعر از نظم بر شمرده‌اند. و دسته‌ای هم زبان را باعث عمده جدایی شعر از نثر تلقی نموده‌اند.

خلاقیت‌های هنری شعر حاصل اندیشه‌ای پویا هستند. اینها فعالیت‌های ذهنی بسیار پیچیده‌ای هستند، که به مراتب از خواندن دشوارتر است. نوشتن در گرو خلاقیت ذهنی و مستلزم تخیل و تفکر و رشد و فهم آدمی است.

هنر شعر یکی از مواد مرتبط با ذهنیت و خلاقیت ذهنی، تصویرسازی و صحنه‌آفرینی است. اهمیت آن در برنامه‌های درسی دوره‌های مختلف به قدری است که می‌توان آن را زمینه‌ساز یادگیری خلاق عادت به تفکر، تأمل و تدبیر دانست. به ویژه آنکه بیشتر پژوهش‌ها ارتباط میان درس انشاء و عادت مطالعه را مورد تأیید قرار داده‌اند. پایه و اساس هر نوشته‌ای حروف و جملاتی است که در مدارس آموزش داده می‌شود. درس انشاء یکی از مفیدترین ابزارهای آموزش نوشتن است.

هنر شعر از نظر کاربردی در زندگی دانش‌آموزان نقش بسزایی دارد، زیرا بخش بزرگی از ارتباطات در محیط مدرسه و خارج از آن از طریق نوشتن فراهم می‌شود. دانش‌آموزان به وسیله شعر می‌توانند با ترکیب کردن آموخته‌های خود اثری نو به وجود آورند و از آن لذت ببرند. ساعات خلق آثار هنری و ادبی باید برای و دانش‌آموزان خوشایند و دلپذیر باشد.

هنر شعر می تواند به دانش آموزان نیروی ابتکار و ابداع بدهد. پس به وسیله خلق آثار هنری و ادبی برای دانش آموزان می توانند از استعداد های نهفته خویش اطلاع حاصل کنند و بتوانند استعدادهای بالقوه خویش را شکوفا کنند.

۲. شرایط عمومی شرکت کنندگان:

تمام دانش آموزان، دانشجویان، معلمان، استادان و آحاد مردم و دانش آموزان دوره های ابتدایی ۱ و ۲ و متوسط ۱ و ۲ و نیز کار و دانش و فنی و حرفه ای می توانند به صورت تک نفره از طریق همین سامانه (www.saadifestival.com) طبق زمان بندی مشخص شده در تقویم اجرایی جشنواره بین المللی علمی، ادبی و هنری شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی تا تاریخ **۹۸/۱۲/۲۹** به صورت انفرادی ثبت نام نمایند.

۳. شرایط اختصاصی اثر:

آثار باید از موضوعات و محورهای کلی جشنواره سعدی تبعیت کند.

۱- رابطه خدا با انسان

۲- رابطه انسان با خدا

۳- رابطه انسان با انسان

۴- رابطه انسان با طبیعت

موضوعات و محورهای جزئی جشنواره ادبی سعدی

۱- محیط زیست:

• آسمان آبی و زمین پاک

• بهره برداری بهینه از پسماندها

۲- مهارت های زندگی:

• مهارت نه گفتن

• مهارت تفکر مثبت

• مدیریت زمان

• مهارت های برقراری ارتباط

• مهارت حل مساله

۳- اخلاق فردی:

• خوشرویی

• امانت داری

• بردباری

• مسئولیت پذیری

• احترام به استاد، معلم و والدین

۴- حقوق شهروندی:

• حق حریم خصوصی

• احترام به حریم اجتماعی

• حق امنیت فردی و اجتماعی

۵- آسیب‌های اجتماعی:

• کودکان کار

• سرقت

• فقر

• بیکاری

۶- فرهنگ شهری:

• بازیافت پسمانده و احیای سرمایه

• احترام به حقوق همسایگان

• احترام به قوانین ترافیک

• رعایت فرهنگ آپارتمان نشینی

• رعایت فرهنگ مترو و اتوبوس شهری

۷- ایثار و از خودگذشتگی:

• تقویت روحیه کار گروهی

• کمک به هم‌نوعان

• کمک به پدر و مادر

برخی موضوعات پیشنهادی برگرفته از کتب درسی دانش‌آموزان در جشنواره سعدی

الف) موضوعات پیشنهادی در مقطع ابتدایی

ما دانش‌آموزان چه کارهایی می‌توانیم انجام دهیم. تا دنیا را برای موجودات زنده دیگر و همین‌طور برای خودمان زیباتر کنیم. یک داستان راجع به آن بنویسید (فارسی پایه چهارم دبستان، ص ۲۱).

درباره رابطه خود با خدا یک داستان بنویسید (فارسی پایه چهارم دبستان، ص ۲۷).

اگر شما یک طوطی سخن‌گو داشته باشید چه چیزهایی به او یاد می‌دهید. در قالب یک داستان تخیلی آن را به تصویر بکشید (فارسی پایه چهارم دبستان، ص ۴۷).

آیا استعدادها و توانمندی‌های خود را می‌شناسید؟ داستانی راجع به خود بنویسید و در آن راجع به توانمندی‌ها و استعدادهای تان صحبت کنید (فارسی پایه چهارم دبستان، ص ۶۶).

آیا ما دانش‌آموزان مثل آرش کمانگیر حاضریم تمام تلاش خود را برای پیشرفت سرزمین‌مان به کار گیریم؟ داستانی راجع به آن بنویسید (فارسی پایه چهارم دبستان، ص ۵۸).

ب) موضوعات پیشنهادی در مقطع متوسطه

- "چو بفروختی از که خواهی خرید؟" / مطاع جوانی به بازار نیست" ارزشمندی زمان را در قالب یک داستان بنویسید. (فارسی پایه هفتم ص ۱۴)
- ما انسان‌ها چه اندازه از اعضای بدنمان در جهت صحیح رشد و پیشرفت استفاده می‌کنیم؟ در قالب یک داستان تخیلی با یکی از اعضای بدنمان گفتگو کنیم و از آن تشکر کنیم. (فارسی پایه هفتم ص ۹)
- اگر شاعران بزرگی چون حافظ و سعدی و مولانا و در زمان ما زندگی می‌کردند دغدغه آنان چه بود؟ در قالب یک داستان تخیلی یکی از شاعران بزرگ را به این زمان برگردانید. (فارسی ۲ متوسطه ص ۹۱)
- زندگی خود را از اکنون تا پایان عمر به صورت داستان بنویسید. یک اسم برای داستان زندگی‌تان انتخاب کنید و این داستان را برای همیشه نزد خود نگه‌داری کنید. (علوم اجتماعی هشتم ص ۲۹)
- اگر شما قانون‌گذار باشید چه قانون یا قوانینی را به قوانین کشور اضافه می‌کنید. در قالب یک داستان کوتاه این ماجرا را به تصویر بکشید. (علوم اجتماعی هشتم ص ۳۱)
- اگر زندگی شبیه یک بازی بود به نظر شما شبیه چه بازی بود. این بازی را در یک داستان کوتاه به تصویر بکشید. (جامعه شناسی پایه دهم ص ۱۶)
- برای خودتان یک آگهی تبلیغاتی بنویسید. این آگهی شامل قابلیت‌ها و استعدادها و هر آنچه که شما را به بهترین صورت ممکن توصیف کند، باشد. (علوم اجتماعی هشتم ص ۴۵)

۴. مستندات مورد نیاز آثار:

تکمیل و ارائه فرم ثبت داستان مطابق نمونه برگ ۱

۵. فرایند داوری: (مراحل اجرایی)

۶. ضمایم:

نمون برگ ۱: فرم مشخصات آثار شرکت‌کنندگان ویژه دانشجویان و دانش‌آموزان و معلمان و استادان

شناسنامه اثر نخستین جشنواره بین‌المللی علمی، ادبی و هنری شیخ مصلح‌الدین سعدی شیرازی	
استان	
شهر	
نام دانشگاه	
مدیر گروه ادبیات	
محور اثر	
نام و نام خانوادگی صاحب اثر	
کد ملی	
دوره تحصیلی	
پایه و رشته تحصیلی	
نام و نام خانوادگی استاد راهنما	
شماره تلفن ضروری دبیر و استاد راهنما	
ایمیل ضروری دبیر و استاد راهنما	
ایمیل دانشجو	
ایمیل استاد یا معلم راهنما	
شماره تماس دانشگاه	
نام و نام خانوادگی مدیر مدرسه	
شماره تماس ضروری	
ایمیل مدیر مدرسه	

نمون برگ ۲: نمون برگ داوری گرایش سروده‌ها

کد:

عنوان:

قالب سروده: کلاسیک

نو (نیمایی)

سپید

سایر

استان / منطقه / شهرستان / ناحیه:

آموزشگاه:

پایه مقطع و رشته‌ی تحصیلی:

ردیف	ملاک‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز کسب شده
۱	بکارگیری ایماژ و صور خیال	۱۵	
۲	کاربرد دیگر آرایه‌ها	۱۰	
۳	زبان شعر	۱۰	
۴	موسیقی شعر (بیرونی، درونی)	۱۵	
۵	اندیشه و پختگی سروده در سیر طبیعی سبک	۱۰	
۶	عاطفه	۱۰	
۷	وحدت و هماهنگی (افقی و عمودی)	۱۰	
۸	مضمون آفرینی و پرهیز از حشو	۱۰	
۹	ابتکار خلاقیت	۱۰	
۱۰	جمع کل	۱۰۰	

توضیحات داور جهت رد یا قبول اثر

نام و نام خانوادگی داور یا داوران

امضاء

تاریخ: